

De Wilhelmstrasse

Ooit de belangrijkste straat van Berlijn

[Achtergrond](#) - 13 augustus 2007 - Auteur: Bas de Rue

De Wilhelmstrasse was tot 1945 het centrum van de Duitse macht. In zijn zware, gewichtige paleizen werkten kanselier Otto von Bismarck, president Paul von Hindenburg en Adolf Hitler. Van dit verleden rest slechts een historisch mijnenveld.

Op zonnige dagen zijn scharrelende groepjes toeristen een vertrouwd gezicht op de Wilhelmstrasse. Ze zijn op zoek naar - hoe kan het ook anders - restanten van de Berlijnse Muur of de bunker van Hitler. Of misschien lopen ze naar het Reichsluftfahrtministerium, het gigantische nazi-kantoorgebouw dat Luftwaffe-baas Hermann Göring in het centrum van de Duitse macht liet neerzetten. Of naar de Topographie des Terrors, de tentoonstelling over de misdaden van SS en Gestapo op de plek van het voormalige SS-hoofdkwartier. Van alle historische mijnenvelden in de Duitse hoofdstad is de Wilhelmstrasse het meest fijnmazige.

De Wilhelmstrasse is geen mooie straat. Hij is zelfs uitgesproken lelijk. Voetgangers die de moeite nemen hem helemaal af te lopen, kunnen aan het einde rekenen op een somber gemoed en pijnlijke voeten. De Wilhelmstrasse strekt zich uit van de Brandenburger Tor in het noorden tot aan het zuidelijk gelegen Landwehrkanal. Een tochtje van twee kilometer.

Van de vroegere status van de straat is weinig over. De Wilhelmstrasse is een verbrokkelde mengelmoes van moderne bouwstijlen. Gaten tussen de bebouwing zijn opgevuld met parkeerplaatsen of stukken groen. Aan de noordzijde domineren hoge woonhuizen uit de laatste jaren van de DDR het straatbeeld. De nog altijd grauwe prefab-Plattenbauflats met de in het oog springende oranje daken golden in de Duitse arbeiders- en boerenstaat als het summum van woongenot. Ze waren bestemd voor de partijelite, mensen waarvan de communistische machthebbers zeker wisten dat ze niet vanuit hun slaapkamer over de nabijgelegen Muur naar het Westen zouden vluchten.

Naar het zuiden toe worden de contrasten steeds sterker. Hier een zeldzaam stukje oorspronkelijke bebouwing, daar weer een leeg gat met bomen. Een glimmend gebouw van na de val van de Muur kijkt uit op een geïmproviseerd hekwerk met daarachter een braakliggend veld.

Rood marmer

Vanaf het ontstaan van het Duitse keizerrijk in 1871 tot de ineenstorting van nazi-Duitsland was de Wilhelmstrasse synoniem met 'de Duitse regering', net als Downing Street ook nu nog staat voor de Engelse premier en het Witte Huis voor de Amerikaanse president. "Wat zegt de Wilhelmstrasse?" was bij internationale crises de gangbare vraag onder diplomaten en journalisten.

Tot 1945 bevonden zich aan de straat bijna alle belangrijke Duitse ministeries en overheidsgebouwen, waaronder het paleis van de Rijkskanselier, de Rijkskanselarij, de ministeries van Buitenlandse Zaken, Verkeer en Justitie. In de nazitijd kwamen daar nog Goebbels' ministerie voor Propaganda en Görings Luchtvaartministerie bij. De SS en de Gestapo betrokken hun hoofdkwartier in een zijstraat van de Wilhelmstrasse, de Prinz-Albrecht-Strasse (nu Niederkirchnerstrasse).

Ook Hitler schurkte in 1938 met zijn Neue Reichskanzlei in de Voßstrasse tegen de Wilhelmstrasse aan. Van het enorme gebouw is niets meer terug te vinden. Het overvloedige rode marmer uit de kanselarij verwerkten de autoriteiten na de oorlog in het metrostation Mohrenstrasse, twintig meter verderop aan de overkant van de straat. Ook het Sovjet-oorlogsmonument tegenover de Rijksdag in de Tiergarten bestaat uit marmer van Hitlers hoofdkwartier.

Tip voor de hongerige bezoeker is het Chinese restaurant Peking Eend op de hoek Wilhelmstrasse - Voßstrasse. Daar bevond zich tot 1945 de oostelijke vleugel van de Neue Reichskanzlei. De menukaart van de Berlijnse Chinees is door zijn herkenbaarheid weliswaar niet echt bijzonder, maar de historische ervaring strekt zeker tot de aanbeveling.

Restanten

Na de oorlog kwam het belangrijkste gedeelte van de Wilhelmstrasse in de oostelijke sector te liggen. Geallieerde bombardementen en verbeterde straatgevechten hadden de straat tot een zwartgeblakerde puinberg gereduceerd. De nieuwe communistische machthebbers deden weinig moeite om de restanten te behouden. Voor hen was de straat een besmet oord dat uitgewist diende te worden. Op het Reichsluftfahrtministerium na, dat vrijwel onbeschadigd de oorlog had doorstaan, maakten ze alle ruïnes met de grond gelijk. De Wilhelmstrasse werd een straat zonder gebouwen. Alleen Görings immense kantoorpand bleef als Haus der Ministerien in gebruik.

Ook de naam Wilhelmstrasse verdween. De communisten doopten de straat om tot Otto Grothwohl-Strasse, naar de eerste (co-)voorzitter van de communistische

SED. De herinnering aan de Wilhelmstrasse vervloog om pas met de val van de Muur terug te keren in het collectieve bewustzijn.

Bordjes

Niet verbazingwekkend gaat de meeste aandacht van toeristen uit naar de hoek Wilhelmstrasse - Niederkirchnerstrasse, het historische brandpunt waar de tentoonstelling Topographie des Terrors en het langste stuk oorspronkelijke Muur in de schaduw staan van Hermann Görings Reichsluftfahrtministerium. Maar de straat kent meer beruchte adressen, al is van de oorspronkelijke plaats niets meer terug te vinden. Nummer 77 bijvoorbeeld, waar ooit de redactie van *Der Angriff* zetelde, de krant van nazi-propagandaminister Joseph Goebbels. Een lommerrijk bosje ruist er nu in de wind.

Dankzij de stichting Topographie des Terrors is de roerige geschiedenis van de Wilhelmstrasse voor iedereen te achterhalen. Aan de hand van 28 blauwe informatiebordjes, geplaatst op de stoep van lang verdwenen gebouwen, brengt de stichting de oude Wilhelmstrasse voor het voetlicht. Degelijke tekst in Duits en Engels beschrijft welk gebouw waar stond en wie er ooit aan het werk was of gevangen zat.

Tegenover de DDR-luxeappartementen aan het begin van de straat staat zo'n bordje. Dit was ooit nummer 73, het paleis van de Rijkspresident. Vanachter een raam in dit statige, u-vormige gebouw sloeg de tweede president van de Weimar Republiek, de bejaarde veldmaarschalk Von Hindenburg, in januari 1933 de komst van een nieuwe orde gade. Tienduizenden nazi's en inwoners van Berlijn paradeerden in een nachtelijke fakkeloptocht door de Wilhelmstrasse, uitzinnig van vreugde nadat bekend werd dat Hindenburg Adolf Hitler tot kanselier had benoemd. Met zijn maarschalkstaf tikte Hindenburg met de maat van de marsmuziek mee. "Hebben we bij Tannenberg (een belangrijke overwinning van Hindenburg in de Eerste Wereldoorlog- red.) echt zoveel Russische krijgsgevangenen gemaakt?", zou de aan Alzheimer lijdende veldmaarschalk een adjudant hebben gevraagd.

Hoewel de oude Wilhelmstrasse voorgoed is verdwenen, heeft de straat na de val van de muur een fractie van zijn vroegere luister teruggekregen. Niet in de laatste plaats zijn naam. In 1993 veranderde Berlijn de Otto-Grothwohl-Strasse weer in Wilhelmstrasse. De Engelse ambassade, in de oorlog zwaar beschadigd en in 1950 afgebroken, is op zijn oorspronkelijke plek teruggekeerd. Het ministerie van Financiën huist in Görings oude Reichsluftfahrtministerium en in de vroegere

tuin van het paleis van de Rijkspresident zijn vertegenwoordigingen van vier Duitse deelstaten geopend.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/3066/de-wilhelmstrasse>